

Digitala biblioteksplattformar och arbete med bibliotekswebben - en nulägesanalys

Möjligheter, erfarenheter och strategier för utökat digitalt samarbete mellan biblioteken i Kalmar län

Sammanställt av: Jenny Englund
Utvecklingsledare för digitala biblioteksmiljöer
Regionbiblioteket Kalmar län 2010

Innehållsförteckning

<i>Digitala biblioteksplattformar och arbete med bibliotekswebben - en nulägesanalys</i>	3
<i>Seminariedag om bibliotekets webbplatser</i>	3
<i>Sammanfattning av webbenkät</i>	5
<i>Rapport om webbaserad service för folkbibliotek</i>	6
<i>Webb 2.0/ bibliotek 2.0</i>	6
<i>Bibliotekssystem</i>	6
<i>Biblioteksportaler</i>	7
<i>Slutsatser</i>	7
<i>Samverkansprojekt</i>	8
<i>Återkommande begrepp</i>	8
<i>Bibliotek 2007 - Umeåregionen</i>	8
<i>Biblioteken i Gävleborg</i>	9
<i>Bibliotek Värmland</i>	11
<i>Östgötabibliotek</i>	11
<i>Gemensamt biblioteksdatasystem i Östergötland</i>	12
<i>Bibliotek i Väst</i>	13
<i>Norrbottnens bibliotek – förstudie till gemensamt biblioteksdatasystem</i>	13
<i>Uppsala län - Bibliotekswebb 2.0 i C-län</i>	13
<i>Regionbibliotek Halland - "Duger? Det är ett jättebra system!" initialtest av koha – ett fritt alternativ för biblioteken</i>	14
<i>Länsbibliotek sydost</i>	15
<i>Samverkan på olika nivåer</i>	15
<i>Bibliotekssystem</i>	15
<i>En nationell katalog – vad innebär det?</i>	16
<i>Referenser</i>	18

Digitala biblioteksplattformar och arbete med bibliotekswebben

- en nulägesanalys

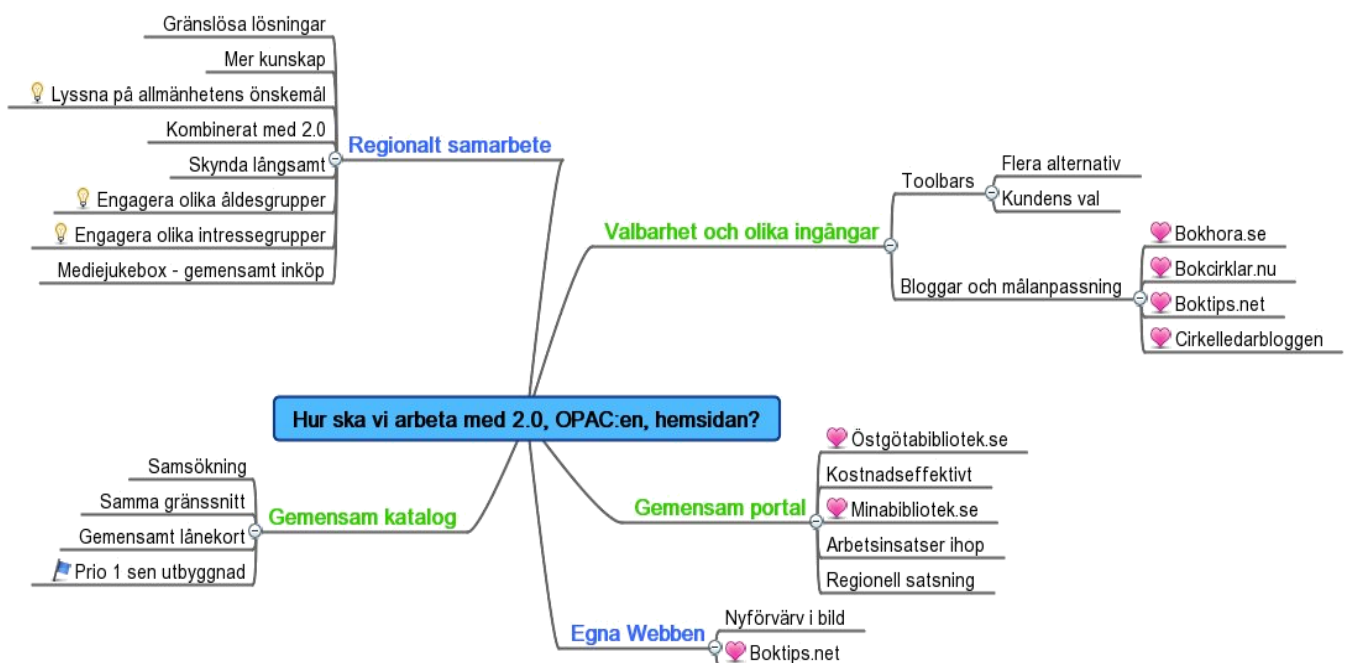
Möjligheter, erfarenheter och strategier för utökat digitalt samarbete mellan biblioteken i Kalmar län

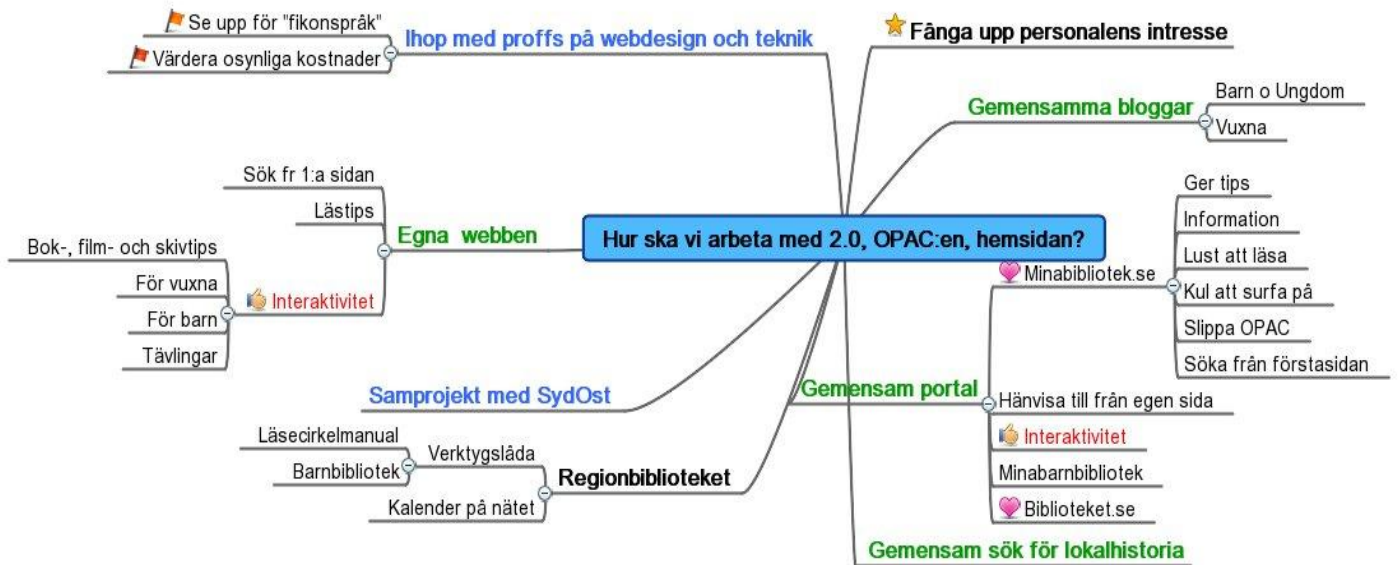
Sedan september 2008 har 11 av 12 bibliotek i Kalmar län en gemensam server med placering i Mörbylånga. Servern behöver 2013 bytas ut och biblioteken i Kalmar län bör åter igen utreda hur och om ett vidare serversamarbete ska/kan se ut. Vid ett eventuellt fortsatt samarbete aktualiseras även frågan om och hur biblioteken i Kalmar län ytterligare kan upphandla och eller utveckla gemensamma digitala resurser så som: webbportal, biblioteksdatasystem, och kontoorganisation.

Detta dokument har till syfte att sammanfatta tidigare arbete kring digital utveckling i Kalmar län; seminarier, undersökningar, kurser och konferenser, samt ge en översikt av samarbetsprojekt mellan bibliotek/län och kommuner när det gäller bibliotekssystem, webbsystem och eller digitala arenor. Förhoppningen är att denna översyn i förlängningen ska kunna användas som ett verktyg för en eventuell förstudie och projektering av en gemensam, interaktiv och tillgänglig digital plattform för biblioteken i Kalmar län.

Seminariedag om bibliotekets webbplatser

I juni 2008 arrangerades en seminariedag med bibliotekschefer, it-ansvariga och bibliotekskonsulenter i Kalmar län kring webb 2.0 och hur ett bibliotekssamarbete kring gemensamma webbblösningar skulle kunna se ut. Utifrån diskussioner och brainstorm utkristalliserades ett antal samarbets- och utvecklingsområden. Resultatet redovisas i form av mindmaps nedan:

2.0 spanargrupp

Som ett resultat av dagen seminariedagen skapades en "2.0-spanargrupp" med bibliotekarierna från Emmaboda, Hultsfred och Vimmerby samt bibliotekskonsulenter från Regionbiblioteket i Kalmar län. Gruppen arbetade under hösten 2008 och våren 2009 med omvärldsbevakning och användarundersökningar i form av webbenkäter.

Webbenkät om webbrioritering idag och i framtiden

I en webbenkät som gick ut till bibliotekschefer i Kalmar län ställdes frågor kring det dagliga och framtida arbetet med bibliotekets lokala webbsida och OPAC. 12 enkäter skickades ut, varav 11 besvarades. Enkäten bestod av 5 stycken frågor med såväl fasta svarsalternativ och möjlighet till kommentarer.

Följande frågor ställdes:

Fråga 1: Hur många timmar/vecka uppskattar du att personalen på ditt bibliotek arbetar med webbplatsen (ej OPAC:en)?

Fråga 2: Hur många personer av personalen på ditt bibliotek delar på arbetet med webben?

Fråga 3: Finns det något gemensamt webbråd/redaktion på ditt bibliotek?

Fråga 4: Vad beräknar du är rimligt att avsätta som personalresurs för webben de närmsta 3 åren?

Fråga 5: Vad tycker du ett framtida bibliotek bör avsätta i personalresurser vad gäller biblioteksverksamhet via webben?

Fråga 1. Svarsalternativen på frågorna gällande antal timmar var:

Mindre än 1 timme/vecka

Upp till 3 timmar/vecka

Upp till 6 timmar per vecka

Mer än 6 timmar/vecka

5 av 11 bibliotek lägger mindre än 1 timme/vecka på arbetet med webbplatsen. 5 av 11 bibliotek lägger upp till 3 timmar/vecka på arbetet med webbplatsen och endast 1 bibliotek lägger upp till 6 timmar/vecka. I flera av respondenternas kommentarer förtydligar man att arbetet med bibliotekets webbsida ses som sekundärt i relation till OPAC och/eller andra externa webbresurser, så som bloggar.

Fråga 2 + 3. Endast 3 av 11 respondenter svarade på fråga 2. Antalet personer som arbetar med webben varierar mellan 1-3 personer. 5 av 11 bibliotek har ett webbråd. 6 av 11 bibliotek svarade att de inte har det. Flera av de svarande kommenterade fråga 3 med att de önskar/ska se över hur de i framtiden kan forma ett webbråd eller liknande.

Fråga 4. 5 av 11 bibliotek anser att det inom de närmsta 3 åren är rimligt att avsätta upp till 3 timmar/vecka på personalresurser för arbete med webben. 3 av 11 respondenter anser 6 timmar/vecka för arbetet med webben är acceptabelt och 2 av 11 tycker att 1 timme/vecka är tillräckligt. Endast 1 av de svarande biblioteken anser att det vore rimligt att avsätta mer än 6 timmar/vecka för arbetet med webben de närmsta 3 åren. I kommentarerna framkommer det att respondenterna anser att webben är ett viktigt inslag i marknadsföring av biblioteket. I synnerhet understryks vikten av att skapa och publicera boktips kopplade till OPAC:en. Många av respondenterna framförde också att det saknas tid och kompetens för arbete med webben.

Fråga 5. 6 av 11 respondenter anser att biblioteket bör avsätta upp till 3 timmar/vecka i personalresurser vad gäller biblioteksverksamhet via webben. 3 av 11 respondenter menar att biblioteket bör avsätta 6 timmar/vecka. 1 av biblioteken anser att det bör avsättas upp till 6 timmar/vecka i personalresurser i arbetet med webben. I kommentarerna framkommer en önskan om samarbete mellan kommunbibliotek och samtidigt poängteras vikten av att arbeta med webben i såväl marknadsföringssyfte som i syfte att interagera med användarna på flera arenor än den fysiska.

Sammanfattning av webbenkät

Utfallet (vid enkättilfället) visar att biblioteken i Kalmar län avsätter relativt lite tid och resurser på bibliotekets webbsida; 7 av 11 bibliotek lägger max 3 timmar per vecka. Flera av respondenterna förtydligar dock med att utveckling och arbete med OPAC och/eller externa webbsidor (ex bloggar) har högre prioritet.

Formerna för hur arbetet med webbsidan utförs varierar, där en del har ett så kallat webbråd, medan andra inte. Här nämner flera att de önskar se över arbetsformerna för att möta samhällsutvecklingen och användarna.

På frågan om hur mycket tid biblioteken anser det rimligt att avsätta för webben i framtiden ökar antalet timmar/vecka i jämförelse med rådande arbetstid något. Här understryks vikten av att använda webben som en kanal för marknadsföring av biblioteket och bibliotekets resurser.

För att mer tid ska kunna avsättas för webben önskar biblioteken att det avsätts mer tid till och fler möjligheter att kompetensutvecklas. I kommentarerna framkommer även en önskan om webbsamarbete mellan kommunbibliotek.¹

¹ Resultatet av webbenkäten hittar du här:

<http://www.kalmar.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/Dokumentsamling/Statistik/Enk%c3%a4t%20-%20kommunbibliotekens%20webbplats.pdf> (pdf-fil)

Rapport om webbaserad service för folkbibliotek

2009 fick Lina Ydrefelt av Regionbiblioteket i Kalmar län i uppdrag att sammanställa en rapport om webbaserad service för folkbibliotek i Kalmar län. Uppdragsbeskrivningen löd:

Identifiera vilka komponenter som är intressanta att göra gemensamma (på regional eller nationell nivå) och vilka man gärna bör behålla på lokal nivå när det gäller bibliotekets webbplats och katalog. Vad är realistiskt utifrån budget, gemensam server, ej gemensam kontoorganisation och tid? Presentera ett par tänkbara scenarios. Utredningen är intressant ur ett kvalitetshöjande och servicestärkande perspektiv, inte nödvändigtvis ett ekonomiskt. Vilka byggstenar finns det så väl på den kommersiella marknaden som inom Open source som kan innebära att liknande, samma eller likvärdiga funktioner, som de man finner inom olika biblioteksportaler, Amazon, Bokus implementeras i det lokala systemet. Identifiera fördelar och hinder.

Lina Ydrefelt har genomfört detta uppdrag med hjälp av intervjuer av nyckelpersoner inom biblioteksbranschen, litteraturstudier, omvärldsanalys och egna erfarenheter.² Med utgångspunkt i detta referensmaterial diskuterar och redovisar hon i denna rapport framförallt kring begreppen webb 2.0, bibliotek 2.0, fördelar och nackdelar i befintliga bibliotekslösningar, pågående projekt kring bibliotekssamverkan, biblioteksportaler, användarperspektiv, kommersiella och öppna bibliotekssystem.

Webb 2.0/ bibliotek 2.0

Hon menar att biblioteken i större utsträckning borde reflektera kring vad begreppen webb 2.0 och bibliotek 2.0 faktiskt innebär för informationsflödet inom och mellan bibliotek och användare betyder, snarare än att fokusera på att hitta tekniska webb 2.0-bibliotek eller 2.0-verktyg. Enligt Lina Ydrefelts mening:

...kommer det att krävas att biblioteken antar en ny informationssyn där man rör sig från positivism och kvalitetssäkring till postmodernism och ett avsevärt ökat stöd till användarna genom chatt, e-post, sociala forum och andra flexibla digitala tjänster.³

Hon menar att biblioteken bör söka sig utanför det strikta kommunala gränssnittet för att möta användarna där de befinner sig, exempelvis i olika sociala forum.

Bibliotekssystem

Lina Ydrefelt ser flera problem med dagens bibliotekssystem. De få aktörerna på marknaden har skapat en monopolsituation som i sin tur genererar stängda och icke-användarvänliga system styrda av företagets kommersiella syften. Lösningen skulle enligt Lina Ydrefelt kunna vara en integrering av resurser från olika producenter och eller skapade av bibliotekets användare.

I korta drag beskrivs två etablerade bibliotekssystemleverantörer; Axiell och Teknikhuset. (Utförligare information om leverantörerna redovisas senare i denna sammanställning).

² Se. Sid. 5

³ Se sid. 10

Även om Axiell och Teknikhuset säger sig bygga på öppen källkod förordar Lina Ydrefelt ändå att biblioteken överväger att konstruera och utveckla egna system utifrån Open Source lösningar. Valet av bibliotekssystem bör dock, enligt Lina Ydrefelt, ta utgångspunkt i en kravspecifikation där kommunens och regionens behov spaltas upp.⁴ I detta sammanhang påpekar hon att förutsättningen för att skapa ett gemensamt bibliotekssystem i Kalmar län ytterst är avhängt av hur den bibliografiska servicen distribueras och skapas. Ett alternativ skulle enligt henne vara att biblioteken själva producerar poster med Libris som utgångspunkt.⁵

Biblioteksportaler

I rapporten tar Lina Ydrefelt upp några pågående webbprojekt där bibliotek/regioner gått samman. Bland de presenterade projekten finns både de som skapat gemensamma bibliotekskataloger integrerat i en webbportal och de som endast skapat en gemensam bibliotekskatalog eller en gemensam webbportal. Projekten som behandlas är:

- Minabibliotek.se - <http://www.minabibliotek.se/>
- Boktips.net - <http://boktips.net/>
- Öppna bibliotek - <http://www.oppnabibliotek.se>
- Sverigebiblioteket - <http://www.kb.se/bibliotek/referensgrupper/sverigebiblioteket/>
- Bibliotek24 - <http://www.bibliotek24.org/>
- Libris - <http://libris.kb.se/>
- Ting <http://bibliotek.kk.dk/>

Slutsatser

Lina Ydrefelt rekommenderar att biblioteken i Kalmar län arbetar vidare med en lösning för en gemensam webb och eller gemensamt biblioteksdatasystem. Hon anser att regionens bibliotek bör välja ett system som bygger på öppen källkod. Ett system byggt med öppen källkod menar hon ger bättre förutsättningar för biblioteken att utveckla en eventuell gemensam webbportal till att skapa ett helt gemensamt gränssnitt där bibliotekskatalogen ingår. Hon understryker denna åsikt med att säga att ett sådant system gynnar en utveckling av 2.0 – tjänster med användarna som en resurs.

För att en gemensam webblösning för biblioteken i Kalmar län ska bli realitet krävs enligt Lina Ydrefelt....

Att...

...utvärdering och projektering koordineras och samordnas via Regionbiblioteket i ...Kalmar län, genom att skapa en arbetsgrupp som arbetar fram en kravspecifikation och strategi.

...det anställs en redaktör som har en övergripande ansvar för innehåll och uppdatering

...vi håller oss á jour med vad som händer i projektet Sverigebiblioteket och framtida nationella lösningar kring bibliografisk service

...regionens bibliotek stöds genom kompetensutveckling av bibliotekens personal

⁴ Se sid. 20

⁵ Se sid. 22

Samverkansprojekt

Under en 10-års period har flera bibliotek i landet, med stöd från region- och länsbibliotek, tillsammans i projektform utvecklat "nya" gemensamma webbtjänster i form av exempelvis webbportaler, biblioteksdatasystem och kontoorganisationer. Nedan presenteras ett urval av sådana pågående och avslutade projekt. Förhoppningen skapa en översikt av projekt och undersökningar som kan bidra med erfarenheter och kunskaper i eventuella framtida gemensamma webbprojekt för biblioteken i Kalmar län.

Återkommande begrepp

Jag ska här försöka reda ut en del återkommande begrepp som återkommande används för att beskriva plattformar för samarbeten mellan och inom biblioteksenheter.

Systemorganisation - Innefattar bland annat OPAC (eller liknande), bibliografisk databas (katalog), exemplardatabas, låntagar- och låneregister. Systemorganisation används för att alla de funktioner som behövs för att en fungerande bibliotekskatalog.

Kontoorganisation – Används för att beskriva vem som redigerar och underhåller innehållet i systemorganisationen. Det kan vara ett enskilt bibliotek, eller flera bibliotek som tillsammans bildat ett konto.

Biblioteksdatasystem – Programmet som tillhandahåller systemorganisationen.

Webbportal – En webbportal är fristående från biblioteksdatasystemet. Webbportalen kan länka till biblioteksdatasystemet. Webbportalen kan vara en gemensam utgångspunkt till ett läns olika biblioteksdatasystem och webbsidor. Webbportalen kan integreras i biblioteksdatasystemet. Vid integrering ser detta olika ut beroende på hur kontoorganisationen är konstruerad.

Bibliotek 2007 - Umeåregionen

2001 påbörjade kommunbiblioteken i Umeå, Bjurholm, Nordmaling, Robertsfors, Vindeln Vännäs projektet *Bibliotek 2007*. Syftet med projektet var att göra bibliotekets tjänster mer tillgängliga med särskilt fokus på funktionshindrade och distansstuderande. Projektet mynnade 2007 ut i webbplatsen: www.minabibliotek.se.

Umeåregionen har idag:

1. Ett gemensamt bibliotekssystem, där biblioteken delar server och systemorganisation.
2. En gemensam webbplats: minabibliotek.se
3. Ett gemensamt integrerat bibliotekssystem och katalog
4. Gemensamt lånekort
5. Fritt flöde av böcker och annan media. Låntagare kan, oberoende var de bor i regionen, reservera, låna och lämna tillbaka böcker vid vilket bibliotek som helst i regionen. (Transportssystem upparbetat)
6. Gemensamma låneregler och rutiner
7. Gemensamma databaser

Faktaruta

- Start: 2001
- Slut: 2007
- Kommuner: 6
- Finansiering: 15% lika 75% fördelat på antal invånare
- System (LMS): Libra
- Webbplats: www.minabibliotek.se (CMS) Teknikhuset

Förutom ovanstående erbjuder biblioteken via minabibliotek.se en webbportal där låntagaren kan läsa artiklar, få tips om media att låna, ladda ned böcker, diskutera med andra låntagare, bilda intressegrupper och ta del av och prenumerera på aktuella arrangemang och nyheter från biblioteken.

Biblioteken i Gävleborg

2004 påbörjades en förstudie bland bibliotek i Gävleborgs län för möjligheten att gå samman i ett gemensamt biblioteksdatasystem. I

biblioteksdatasystemet önskade man att följande samverkansområden skulle ingå:

- Gemensamt biblioteksdatasystem.
- Gemensamt lånekort
- Fria flöden; möjlighet för låntagarna att låna, reservera och lämna tillbaka medier i alla länets bibliotek till oberoende var de bor i länet
- Enhetliga låneregler
- Gemensamma databaser och nättjänster
- Införande av RFID

Faktaruta

- Start: 2004
- Slut: 2007
- Kommuner: 9
- Finansiering: Fördelas utifrån invånarantal i kommunerna
- System (LMS): Book IT
www.helgebiblioteken.se (katalog)

Därefter skapades det arbetsgrupper och ett antal förstudier gjordes, där man tittade på ...

- Katalogens utformning
- Gemensamma låneregler
- Ekonomiska frågor
- Teknik och utveckling

2006 startar processen mot en gemensam katalog; HelGe. En organisation i form av styrgrupp, arbetsgrupp och samordnare skapas. 2007 påbörjas upphandling av transportsystem. Man utformar ett gemensamt lånekort och köper domänen: helgebiblioteken.se. Först i slutet av 2008 är 6 av tio biblioteken i Gävleborgs län redo att konvertera sina kataloger till en gemensam systemorganisation och HelGe-OPAC:en växer fram. Idag 2010 har ytterligare tre bibliotek anslutit sig, därmed ingår 9 av 10 kommuner i samarbetet.

HelGe-Biblioteken har idag:

1. En gemensam katalog för 9 kommunbibliotek (9 huvudbibliotek, 25 filialbibliotek, 2 bokbussar)
2. Ett gemensamt lånekort
3. Fritt flöde av böcker och annan media. Låntagare kan, oberoende i vilken av de sex kommunerna han/hon bor i kan han/hon reservera, låna och lämna tillbaka böcker vid vilket av de sex biblioteken som helst. (Transportssystem upparbetat)

Bibliotekssamverkan i Västerbottens inland - V8

2004 inledde biblioteken i Västerbottens inland diskussioner kring att skapa:

- Gemensam bibliotekskatalog
- Gemensamt lånekort och låntagarregister
- Enhetliga låneregler och rutiner
- Gemensam webbportal

2006 började Länsbiblioteket i Västerbotten med hjälp av bidrag från Kulturrådet och EU starta diskussionerna/visionerna vidare i form av projektet: V8biblioteket.

Projektorganisationen:

- Projektansvarig - Länsbiblioteket i Västerbotten
- Projektledare - en halvtidsanställd med uppgift att samordna projektet
- Styrgrupp - representanter från verksamhetsansvariga på kommunbiblioteken samt förvaltningschefer i respektive kommun med budgetansvar
- Operativ styrgrupp - bibliotekschefer i de deltagande kommunerna skapades i med uppgift att fatta beslut rörande den gemensamma biblioteksverksamheten för de i samarbetet ingående kommunerna.
- Arbetsgrupper - representanter från bibliotek med uppgift att genomföra av den praktiska implementeringen etc. (exempel på arbetsgrupper: registergrupp, kataloggrupp och webbgrupp)

Projektet pågick under 2006-2008. V8-projektet finansierades av de deltagande kommunerna, Statens Kulturråd och EU:s strukturfonder och mynnade bland annat ut i en gemensam bibliotekskatalog. Under 2008 fortsatte arbetet med att även utveckla en gemensam webbplats som nu är uppbyggd med hjälp av teknikhusets program CS Library. Den gemensamma bibliotekskatalogen nås via webbplatsen, men är i dagsläget inte integrerad.

V8 har idag:

1. Ett gemensamt biblioteksdatasystem (LIBRA)
2. Gemensam server och systemorganisation
3. Gemensam webbplats: <http://www.v8biblioteken.se/>
4. Fritt flöde av böcker och annan media. Låntagare kan, oberoende var de bor i regionen, reservera, låna och lämna tillbaka böcker vid vilket bibliotek som helst i regionen.
5. Gemensam mediestrategi
6. Gemensamt lånekort och låntagarregister
7. Gemensamma låneregler och rutiner

I dag finansieras och regleras samarbetet genom avtal mellan kommunerna.

Faktaruta

- Start: 2004
- Slut: 2007
- Kommuner: 8
- Finansiering: Fördelas utifrån invånarantal i kommunerna
- System (LMS): Libra ej integrerad i webbportal
- Webbplats: www.v8biblioteken.se

Bibliotek Värmland

2003 påbörjade Länsbiblioteket i Värmland projektet "Bibliotek Värmland- med brukaren i centrum". Projektets syfte var att skapa ett nätverkssamarbete mellan kommunbibliotek, sjukhusbibliotek, universitetsbibliotek och AC-central. Målet med projektet var att:

- Samtliga lånekort ska kunna användas i hela länet
- Skapa en gemensam biblioteksportal
- Samverka kring elektroniska resurser
- Samverkan kring mediefrågor

Faktaruta

- Start: 2003
- Slut: 2005
- Kommuner: 11
- Webbplats/portal: www.bibliotekvarmland.se samsökningsfunktion med länk till bibliotekens separata kataloger

En projektledare kunde anställas tack vare bidrag från Finansdepartementet. Utöver styrgruppen bestående av projektledaren och ett antal bibliotekschefer i länet, bildades fyra arbetsgrupper, en för varje (ovanstående) mål.

Bibliotek Värmland har idag:

1. En gemensam portal: <http://www.bibliotekvarmland.se> med ingång till de värmländska biblioteken
2. Ett gemensamt lånekort
3. Gemensam marknadsföring av bibliotekens resurser och tjänster

Gemensamt biblioteksdatasystem, biblioteken i Värmland - SELMA-projektet

SELMA-projektet är ett samverkansprojekt där tolv av Värmlands 16 kommuner ska slå samman sina Book-IT-biblioteksdatasystem till ett. Projektet ägs av Länsbiblioteket, Region Värmland och bidrar också med 300 000 kr till projektet.

Östgötabibliotek

År 2002 beslöt biblioteken i Östergötland för att undersöka hur de genom samarbete skulle kunna ge länets invånare en jämlik biblioteksservice och tillsammans marknadsföra bibliotekens resurser och tjänster. Länsbiblioteket i Östergötland genomförde utifrån detta beslut en undersökning för hur biblioteken i länet kunde bli bättre på att samverka. Resultatet blev att ett antal områden kring hur biblioteken bättre skulle kunna samarbeta. Utifrån undersökningen prioriterade länets bibliotekschefer vilka områden som de ansåg borde omfattas i ett fördjupat samarbete. Fyra arbetsgrupper bildades; en strategisk grupp, en grupp för mediasamverkan, en lånekortsgrupp och en portalgrupp med representanter från folkbibliotek, universitetsbibliotek och gymnasiebibliotek. Målen var att:

Faktaruta

- Start: 2002
- Slut:-
- Kommuner: 13
- Webbplats/portal: www.ostgotabiblioteken.se samsökningsfunktion med länk till bibliotekens separata kataloger

- Lånekort ska kunna registreras på fler bibliotek
- Låntagare ska kunna låna på vilket bibliotek som helst i länet
- Låntagare ska kunna låna på ett bibliotek och lämna tillbaka på ett annat
- Skapa en gemensam webbportal för bibliotekens service och tjänster

2005 påbörjas arbetet med att skapa den gemensamma biblioteksportalen:

<http://www.ostgotabiblioteken.se>. Arbetet med att utveckla och färdigställa portalen har finansierats av länsbiblioteket i Östergötland. Biblioteken i Östergötland har bidragit med bibliotekspersonals kompetens i form av arbetstid, då grupper skapades för att lösa specifika uppgifter. Länsbibliotekets personal har ansvaret för att samordna dessa grupper, som var: portal- (övergripande), läslusts-, barn och unga-, studerande-, lokalhistoria-, och teknikgruppen.

Våren 2007 lanserades Östgotabiblioteks webbportal, senare på hösten kom även en speciell ingång för barn. Vid lanseringen av portalen hade ett samarbete kring friare flöden påbörjats och frågan kring ett gemensamt lånekort initieras. Idag har biblioteken i Östergötland:

1. En gemensam webbportal med information, tips och vidarelänkning till de lokala biblioteken.
2. En webbportal med speciell inriktning mot barn
3. Friare flöden av medier
4. Påbörjat ett projekt att skapa gemensamt bibliotekssystem och lånekort

Gemensamt biblioteksdatasystem i Östergötland

Samarbetet kring en gemensam webbportal har i Östergötland vidareutvecklats tillsammans med tidigare visioner och mål har ytterligare tillkommit;

- Gemensamt lånekort
- Samsökning i bibliotekens kataloger
- Samverkan om nättjänster
- Utökade transporter och ett friare flöde mellan biblioteken -att låna var som helst och återlämna var som helst
- Gemensam marknadsföring
- Gemensamt informationsmaterial

(med prioritet på att skapa ett gemensamt bibliotekssystem med gemensam kontoorganisation och lånekort)

Ett år efter (2008) det att webbportalen www.ostgotabibliotek.se sjsatts beslutade bibliotekscheferna i Östergötland att vidareutveckla webbportalen till att även innefatta (el eventuellt ersätta) ett gemensamt biblioteksdatasystem för biblioteken i Östergötland. Projektet drog igång 2009. Det är skrivandets stund inte helt klart hur bibliotekssystemet ska leva, det vill säga om befintlig webbportal ska integreras i en bibliotekskatalog eller om en bibliotekskatalog idag ska ersätta portalen. Dessutom finns en osäkerhet i om alla bibliotek ska ha ett gemensamt gränssnitt.

Bibliotek i Väst

I skrivandets stund pågår ett samarbetsprojekt i Västra Götalands län mellan biblioteken i Ale, Kungälv, Orust, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. Projektet går under namnet: Bibliotek i Väst – ett samarbete utan gränser. Målet med projektet är att förenkla för medborgarna att använda biblioteket oavsett kommungränser. Projektet är treårigt och har beviljats 200 000 kronor från Kulturrådet år 1. De kommer till nästa år ansöka om nya medel. Hittills har två upphandlingar gjorts, däribland av biblioteksdatasystemet Axiell Arena. De har även i dagarna startat upp arbetet med att skapa en gemensam webbplats där Axiell Arena integreras.

Faktaruta

- Start: 2006
- Slut: Beräknas vara klar hösten 2011
- Kommuner: 6
- System (LMS): Axiell Arena (ännu inte sjösatt)

Projektorganisation och genomförande är strukturerat i:

- En styrgrupp
- Projektgrupper med projektledare
- Gemensamma utbildningsdagar
- Föreläsningar
- Kompetensutbyte

Norrbottens bibliotek – förstudie till gemensamt biblioteksdatasystem

Norrbottens länsbibliotek har gjort en förstudie – ”Ett bibliotek 2013”, där tankar kring hur 14 kommunbibliotek gemensamt skulle kunna utveckla en biblioteksportal på webben, ett gemensamt bibliotekskort och ett bibliotekssystem. I förstudien behandlas hur samarbetet skulle kunna se ut, exempelvis om driften ska skötas centralt eller lokalt, om man ska ha gemensamma eller separata systemorganisationer och om bibliotekens kontoorganisationer ska slås samman.

Faktaruta

- Start:: 2008
- Slut: beräknas vara klart 2013
- Kommuner: 14

Uppsala län - Bibliotekswebb 2.0 i C-län

Samtliga folkbibliotek i Uppsala län samarbetar just nu med att skapa en gemensam bibliotekswebb 2.0. I dagsläget medverkar även gymnasiebibliotek i Uppsala och ytterligare andra gymnasiebibliotek i länet kan komma att medverka längre fram i projektet. Uppsala län var det första länet i Sverige att enas om en gemensam lösning för biblioteken på webben då de undertecknade ett avtal med Teknikhuset och CS Library . Avtalet som då fattades innebar en gemensam webb, men däremot inget katalogsamarbete eller fritt flöde av medier.

Faktaruta

- Start: 2008
- Slut-
- Kommuner: 8
- Webb: SC Library (ännu inte sjösatt)

Projektorganisation och bemanning för Bibliotekswebb 2.0 i C-län Projektägare (Uppsala Stadsbibliotek)

Rådslag - Leds av länsbibliotekarie

Beslutar om:

- * Ekonomisk ram och förändringar i den ekonomiska ramen
- * Projektplan
- * Kommunikationsplan
- * Framtida driftsorganisation

Styrgrupp

- * Bereder frågor till rådslaget och utför uppdrag från Rådslaget
- * Ansvarar för löpande beslut för att projektet ska kunna fungera
- * Beslutar om projektteamets sammansättning
- * Framtida driftsorganisation

Projektledare

- * Ta fram en hållbar organisationsstruktur och säkerställa leverans av innehåll
- * Ansvariga för att genomföra aktiviteter i kommunikationsplanen

Projektteam

- * Ta fram en attraktiv och användbar bibliotekswebb utifrån projektplan och andra styrdokument
- * Mötena leds av projektledarna
- * Ansvariga för att leda arbetsgruppernas arbete

Arbetsgrupper

- * Aktivt delta i "sin" arbetsgrupp
- * Bidra med kompetens

Regionbibliotek Halland - "Duger? Det är ett jättebra system!" initialtest av Koha – ett fritt alternativ för biblioteken

Regionbibliotek Halland startade i början på 2009 ett projekt med syfte var att undersöka det fria biblioteksdatasystemet Koha som bygger helt på öppen källkod som ett alternativ till kommersiella biblioteksdatasystemsleverantörer. Projektets syfte var att öka kunskapsnivån i Halland och i Sverige kring Koha och målet var att praktiskt testa och installera Koha på ett befintligt bibliotek (Plönninge gymnasiebibliotek).

Faktaruta

- Start: 2009
- Slut: 2010
- System: Koha

Projektet idag: Mycket arbete har under projektets gång legat på konvertering och översättning till svenska. Just nu planeras ett fortsättningsprojekt, vars yttersta syfte är att ge praktiska erfarenheter som kan användas för användning av Koha i "skarpt" läge.

Länsbibliotek sydost

2009 genomförde Christina Lundberg i uppdrag av Länsbibliotek sydost en förstudie i hur biblioteken i Kronberg och Blekinge län kan samarbeta genom en gemensam kontoorganisation och eller server.

I skrivandets stund arbetar Weine Sundell med att vidare utreda alternativ för ett gemensamt biblioteksdatasystem, kontoorganisation och server.

Faktaruta

- Start: 2009
- Slut-
- Kommuner: 13

Samverkan på olika nivåer

Utifrån presenterade projekt kan vi konstatera att hur bibliotek/kommuner/län väljer att samverka utifrån en digital plattform kan se olika ut. Här presenteras ett antal samarbetsscenarier:

1. Gemensam server: Biblioteken i Kalmar län delar server, men har separata bibliotekssystem. Detta innebär inga synliga förändringar för användarna.
2. Gemensam server och katalog: Biblioteken delar server och katalog, men har separata systemorganisationer. I detta scenario kan användaren söka i bibliotekens totala bestånd i samma katalog, men behöver inte för den skull innebära att biblioteken har ett gemensamt lånekort, regler och eller tjänster.
3. Gemensamt bibliotekssystem: Biblioteken i Kalmar län slår samman sina låntagarregister och skapar en gemensam databas och katalog.

Bibliotekssystem

Ett biblioteksdatasystem består av flera olika delsystem, så kallade moduler. Modulerna hanterar sökning, katalogisering, lånehantering, låntagaradministration, förvärv och periodikakontroll. Det finns även en del administrativa moduler för att bland annat kunna generera statistik och rapporter. Ett biblioteksdatasystem har ofta ett gränssnitt för personal (ett så kallat klientprogram) och ett gränssnitt för bibliotekets användare (OPAC:en – Online Public Access Catalog).

Idag finns det dessutom två varianter av bibliotekssystem:

1. Bibliotekssystem som bygger på så kallad Open-Source (öppen källkod).
Ett Open-Source system är helt fritt att ladda ned. Systemet består av en grundkod, en så kallad källkod. Källkoden är fri och innebär att vem som helst kan förändra och utveckla den på det sätt de själva önskar, med förbehåll att du låter andra ta del av dina förändringar och vice versa. Att bibliotekssystem som bygger på Open-Source är fria betyder inte att det alltid är gratis, snarare att villkoren för att ändra, utveckla och använda koden inte styrs av en

leverantör. Att ändra i källkoden kräver god kännedom i det programspråk som används i det specifika systemet. I många fall saknas denna kunskap och innebär att användaren måste anlita en konsult (lägga ut stora summor) för att utföra de anpassningar som önskas. Exempel på bibliotekssystem som helt bygger på öppen källkod och som används, eller undersöks, av bibliotek i Sverige idag är:

Evergreen
Koha
Millenium
Ting

2. Bibliotekssystem som utvecklas av företag. Dessa bibliotekssystem utformas styrs av leverantörer. Kunden kan vara med och anpassa under förutsättning att han/hon betalar för det. Leverantörer av bibliotekssystem i denna kategori menar att även deras system bygger på öppen källkod. Detta är en sanning med modifikation. Bibliotekssystemet levereras som ett paket. Grundpaketet går inte att modulera, däremot går det att bygga på med diverse funktioner, moduler och tillägg som leverantören implementerar (och tar betalt för). Exempel på bibliotekssystem som är leverantörsberoende som används i Sverige idag:

Axiell Arena
BOOK-IT
LIBRA
Micromarc
CS Library
Mikromarc

En nationell katalog – vad innebär det?

Redan 2009 föreslog regeringen i sin kulturproposition att Kungliga biblioteket (KB) skulle få uppdraget att svara för nationell överblick, främja samverkan, driva utveckling och följa folkbibliotekens arbete. I samband med förslaget fick KB i uppgift att utarbeta en plan för hur ett sådant skulle kunna se ut. I budgetpropositionen som presenterades i oktober 2010 slog regeringen fast att KB ska stå för den nationella överblicken för hela Biblioteksverige och driva på utvecklingen inom biblioteksväsendet.

I ett KB:s detta uppdrag ingår bland annat att identifiera och utveckla nationella bibliotekstjänster och system, där ibland utformandet av en nationell katalog i form av en utvecklad Libris katalog.

Prioritet ett för KB när det gäller att utveckla av en nationell katalog är att lösa "katalogpost-problematiken". Idag finns det två stora biblioteksdata-baser som tillhandahåller katalogposter i Sverige; Libris för universitets bibliotek och BURK för folkbibliotek. En sammanslagning av databaserna skulle innebära ett stort steg i rätt riktning mot en katalog över "biblioteksgränserna".

Libris katalogposter är idag fritt tillgängliga, medan BURKs katalogposter byggs upp och underhålls av Btj. De flesta folkbibliotek idag prenumererar på Btjs bibliografiska service, vilket innebär att de får betala en viss avgift för att katalogposterna läggs in i det lokala

systemet och att de underhålls vid förändringar. Posterna i databasen skapas av användarna/biblioteken. Libris har i dagsläget cirka 6,5 miljoner bibliografiska katalogposter.

I februari 2010 inledde Kb förhandlingar med Btj om en sammanslagning av Libris och BURK. Förhandlingarna har dragit ut på tiden och avtalet mellan aktörerna är fortfarande inte helt klart. Vid ett möte med "expertgruppen för Libris nationella bibliotek" den 20 september 2010 framlades tre olika scenarier för hur databasproblematiken skulle kunna komma att se ut i Libris som nationell bibliotekskatalog:

Scenario 1: BURK och Libris finns kvar som två parallella databaser, där Libris uppdateras med information från BURK.

Scenario 2: Libris fungerar som en nationell "master-katalog" där Btj katalogisera och BURK lever kvar men i ett LIBRIS skal.

Scenario 3: Folkbiblioteken flyttar sin katalogisering till Libris och uppdaterar sina lokala system därifrån.

Med stor sannolikhet kommer en nationell katalog med samsökning i landets folkbibliotek och universitetsbibliotek skapas. När denna blir färdig, hur den kommer att se ut och hur den kommer att påverka det lokala bibliotekets katalog är i skrivandets stund ovisst.

Jenny Englund
Utvecklingsledare för digitala biblioteksmiljöer
Regionbiblioteket Kalmar län 2010

Referenser

Bibliotek 2007 – Umeåregionen

<http://www.minabibliotek.se/Gemensamt/Dokument/Dokument/F08B521F-A8A2-4EA1-ADCA-F153AF26DF39.pdf>

Regionbibliotek Halland - "Duger? Det är ett jättebra system!" initialtest av koha – ett fritt alternativ för biblioteken

http://old.regionhalland.se/dynamaster/file_archive/100128/4b1d4245c9374959d75306d6aae0a074/Koha_projektrapport.pdf

Biblioteken i Gävleborg

<http://www.sandviken.se/nyhetsarkiv/start/helgesammabibliotekskortisexkommuner.5.52132f8611b82dd2bfa800025888.html>

Bibliotekssamverkan i Norrland

<http://www.ylb.se/bin/pdf/Slutrapport.pdf>

Bibliotekssamverkan i Västerbottens inland - V8

http://www.v8biblioteken.se/Sve/Files/Slutrapport_m%c3%a5l1.pdf

Bibliotek Värmland

http://lansbiblioteket-i-varmland.regionvarmland.se/sites/default/files/grupper/lansbiblioteket-i-varmland/dokument/rapporter_sammanstallningar/utvardering_selma_final_1.pdf

Gemensamt biblioteksdatasystem, biblioteken i Värmland - SELMA-projektet

http://lansbiblioteket-i-varmland.regionvarmland.se/sites/default/files/grupper/lansbiblioteket-i-varmland/dokument/rapporter_sammanstallningar/utvardering_selma_final_1.pdf

Gemensamt biblioteksdatasystem i Östergötland/ Östgötabibliotek

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Gemensamt_bibliotekssystem/Styrgrupp/bibchefmote_0811111.pdf

http://www.lansbibliotek.ostsam.se/images/stories/Projekt/Gemensamt_bibliotekssystem/

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/tidskriften/bio34_2007ny.pdf

http://www.lansbibliotekostergotland.se/images/stories/Projekt/Gemensamt_bibliotekssystem/Utreddningar/rapport_gembib_2008.pdf

Kungliga biblioteket

http://www.kb.se/Dokument/Bibliotek/projekt/fordjupad_samverkan.pdf

http://www.kb.se/dokument/Om/verksamhet/Nationellsamverkan/KBs_uppdrag_biblioteksv%C3%A4sendet_20100416.pdf

<http://www.kb.se/aktuellt/nyheter/2010/Nytt-uppdrag-till-KB/>

<http://www.kb.se/bibliotek/referensgrupper/samkatalog/Minnesanteckningar/LIBRIS-nationella-system-minnesanteckningar-100920/>

Länsbibliotek sydost

[http://80.78.212.10/lansbibl/z-ny/03_pdf/Samverkan%20Bookit%20forstudie%20\(publ\).pdf](http://80.78.212.10/lansbibl/z-ny/03_pdf/Samverkan%20Bookit%20forstudie%20(publ).pdf)

Norrbottnens bibliotek – förstudie till gemensamt biblioteksdatasystem

<http://www.nll.se/upload/IB/ku/nblb/P%C3%A5g%C3%A5ende%20projekt/F%C3%B6rstudieNorrbottnensbibliotek.pdf>

Rapport om webbaserad service för folkbibliotek

http://www.kalmar.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/Dokumentinsamling/Informationsmaterial/Rapportwebbaseradservice_bibliotek_kalmarlan2009.pdf

Uppsala län - Bibliotekswebb 2.0 i C-län

http://www.uppsala.se/Upload/Dokumentarkiv/Externt/Dokument/Fritid_o_kultur/Bibliotek/Projektplan.pdf

<http://www.lul.se/upload/14131/F%C3%B6rstudie%20ITsamverkan08.%20webb%20pdf.pdf>
Uppsala Projektplan

Webbenkät om webbprioritering idag och i framtiden

<http://www.kalmar.regionforbund.se/Documents/Regionbiblioteket/Dokumentinsamling/Statistik/Enk%C3%A4t%20-%20kommunbibliotekens%20webbplats.pdf>